

ENVIRONMENTAL KNOWLEDGE INFLUENCE ON UPGRADING THE CHILDREN'S PICTORIAL ART ACTIVITIES AT THE PRE-SCHOOL AGE

Gergana Bojurska

Faculty of Pedagogy, SWU "Neofit Rilski"- Blagoevgrad, Bulgaria gggaaabbb@abv.bg

Abstract: Environmental knowledge influences the interrelations between the individual and nature. The acquaintance of children with the world of nature, objects and society enables the complex formation of self-consciousness in the child.

The organization of the various types of children's activities at which such knowledge is applied in practice, upgraded and rationalized is an important factor in that process.

The figurative perception of nature has a significant importance for the formation of an attitude to it. The educational approach to pictorial activities as a way of expression of the child's emotional attitude to the ecology of inanimate nature, animate nature and man is of an essential significance for the organization of the educational process and establishment of conditions for the self-expression of every child.

Keywords: ecological, knowledge, imaginatively, influence, creativity

ВЛИЯНИЕ НА ЕКОЛОГИЧНИТЕ ЗНАНИЯ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ИЗОБРАЗИТЕЛНО ТВОРЧЕСТВО В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Гергана Божурска

Факултет по педагогика, ФЗУ „Неофит Рилски“- Благоевград, България gggaaabbb@abv.bg

Резюме: Екологичните знания влияят върху взаимоотношенията между личността и природата. Запознаването на децата със света на природата, предметите и обществото създава възможност за комплексно формиране на самосъзнанието на детето.

Важен фактор в този процес е организацията на специфичните видови детска дейност, при което тези знания се прилагат на практика, обогатяват се и се осмислят.

Образното възприемане на природата има съществено значение за формирането на отношение към нея.

Педагогическият поглед върху изобразителната дейност като път за изразяване на емоционалното отношение на детето към екологията на неживата природа, живата природа, и човека има важно значение за организацията на образователния процес и създаване на условия на всяко дете за самоизразяване.

Ключови думи: екологични, знания, изобразително, творчество, влияние

УВОД

Проблемът за взаимоотношенията на човека с природата отдавна привлича вниманието на изследователите.

Съвременната глобална екологична ситуация налага коренен поврат в отношението на човека към природата и в теоретичен и в практически план. Без комплексни екологични знания не е възможно да се осигурят нарастващите потребности на човечеството и едновременно с това да се запазят условията на съществуването му на Земята.

Екологичните знания на личността са съвкупност от субективни систематизирани образи, ценностни системи, цели, принципи, норми, от представи за реда, който трябва да следват всички в процеса на обществен живот, за да се постигне хармония във взаимоотношенията между личността и природата. От гледна точка на формирането на екологичните знания е важно познавателното съдържание да е съобразено с определението на основните понятия: природа, екология, заобикаляща среда, равновесие, хранителна верига, адаптация и взаимовръзката между тях.

1. СЪЩНОСТ И РОЛЯ НА ЕКОЛОГИЧНИТЕ ЗНАНИЯ

Етимологията на думата „екология“ произлиза от гръцки език и е съставена от думите oikos и logos. Днешното „еко“ идва от oikos, което в превод означава едновременно „дом, къща, всемир“. Понятието logos

пък обхваща още по-широко поле от значения – може да се тълкува не само от „знание, наука”, но и като слово, състояние. (*Речник по екология и опознаване на околната среда, София, 1984*)

Детето от предучилищна възраст се насочва към растителните видове, като постепенно и последователно изследва и открива особеностите в строежа им, начина на живот през различните сезони, влиянието на сезонните изменения върху растежа, развитието и размножаването им.. При запознаване с природната среда подрастващите от предучилищна възраст овладяват знания и за животинския свят. Тези знания оказват цялостно комплексно развитие на детето. Пет, шест годишните деца възприемат животинския свят от природната среда като взаимосвързани и взаимозависими системи и подсистеми. Съществува взаимна връзка и зависимост между явленията и процесите на растене и развитие, поради което те се разглеждат в единство. Резултатите от „изследователската” познавателна дейност, насочват детето към осмисляне на отношението си към животните и растенията и разбиране на тяхното място в природата. Запознаването на децата със света на природата, предметите и обществото създава възможност за комплексно формиране на самосъзнанието на детето (принадлежност към природата, пола, семейството, нацията, човечеството). Важен фактор в този процес е организацията на специфичните видови детска дейност, при което тези знания се прилагат на практика, обогатяват се и се осмислят.

Чрез своите рисунки децата пресъздават красотата на природата, своите емоции, онова което са видели, чули и преживяли. Детската рисунка е субективно отражение, а не „копие на действителността”.

В живота на децата от предучилищна възраст художествено творческата дейност е процес на художествено претворяване на действителността през различните сезони. В нея проличава отношението на детето към природната среда, която то претворява със самостоятелно избрани художествени средства. Художествено творческата дейност свидетелства за това, че определени екологически знания, умения, навици, които сме изградили у децата, са усвоени и те могат да ги приложат в своите рисунки.

Според Л. Виготски детето рисува по памет, то рисува онова, което знае за предмета, онова което му изглежда в предмета най-съществено, а съвсем не това което то вижда. И затова често на рисунката то рисува нещо излишно, нещо, което не вижда, или често пропуска в рисунката много от онова, което несъмнено вижда, но което за него е несъществено в изобразявания предмет. (*Виготски Л., Въображение и творчество на детето, 1982*)

2. ПЕДАГОГИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ПОНЯТИЕТО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ТВОРЧЕСТВО

Творческа дейност според Л. Виготски „наричаме всяка дейност на човека, която създава нещо ново, все едно дали създаденото от нея е някакъв предмет от външния свят или е някакъв предмет от външния свят или е някакво построение на ума, или чувство, което живее и се разкрива само в самия човек”. (*Виготски Л., Въображение и творчество на детето, 1982*)

Според Е. Янакиева, „Изобразителната дейност дава възможност на детето да се изявява творчески, преживявайки отново впечатленията си или създавайки на тяхна основа въображаеми сюжети“. Представите на децата за морфологичната и функционалната структура на екосистемите са важен фактор, съдействащ за обогатяването на съдържанието на детските рисунки и приложения, за повишаване на изразителността на моделираните фигурки (малките пластики), които децата създават. Тези знания дават възможност на учителя да влияе индиректно върху развитието на детската художествено-творческа дейност, без да нарушава свободата на детското себеизразяване.

Изкуството за деца трябва да бъде високохудожествено, да бъде достъпно за възприемане от децата, да бъде реалистично и да отразява правдиво околния живот, да бъде богато и разнообразно по съдържание и по похвати за художествено изобразяване, да отразява високоморални качества в поведението на хората. Това съдейства за непосредственото формиране на личността на детето и преди всичко на неговия социално-нравствен облик.

Твърде определен отговор на въпроса „Какво рисува детето?“ дават и привържениците на гешалтпсихологията, в чиито недра се зараждат основите на съвременното знание за визуалното възприятие: „Детето рисува онова, което вижда.“

Основните закономерности в развитието на детската изобразителна дейност могат да се разберат с помощта на формиралата се в съветската психология теория за психическото развитие на детето чрез усвояване от него на специфичните човешки психически свойства и способности, възникнали в хода на историческото развитие на човечеството и фиксирани в предметите на материалната и духовната култура. Ясно е, че и психическото регулиране на изобразителната дейност се осъществява чрез характерни за човека психически действия, които не могат да възникнат по естествен път, трябва да се усвоят от детето.

Творческа дейност според Л. Виготски „наричаме всяка дейност на човека, която създава нещо ново, все едно дали създаденото от нея е някакъв предмет от външния свят или е някакъв предмет от външния свят или е някакво построение на ума, или чувство, което живее и се разкрива само в самия човек”. (Виготски Л., *Въображение и творчество на детето*, 1982)

В процеса на развитие детето овладява знаците, функционалното предназначение на предметите и еталоните на техните свойства. Знаците и еталоните като външни средства на културното развитие и като инструмент на психическата дейност на отделния човек са основните постижения в еволюцията на човешкия род. Рисунката е една от формите на социалния знак, който предстои да се усвои. Определящо значение за разбиране природата на детското рисуване имат характерните за възприятието действия: съотнасяне на възприемания по зрителен път обект с известен еталон (на формата, цвета и т.н.); реакция на „схващането“; подробно зрително изследване на обекта и на графичните изображения, които за рисуващия представляват графичен образ на този обект, и т.н. Природата на детското рисуване не може да се разглежда отделно от функцията на възприятието, която е определяща и водеща за изобразителната дейност.

3. ВЛИЯНИЕ НА ЕКОЛОГИЧНИТЕ ЗНАНИЯ ВЪРХУ ИЗОБРАЗИТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ НА ДЕЦАТА ОТ ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Художествено-творческата дейност е другият поглед на детето към реалността, природната и околна действителност. Може да се каже, че чрез своята художествено-творческа дейност детето претворява не само специфичното за различните обекти и явления, но и общата си представа за тях.

Творчеството се нуждае от знания, това е така, защото отразяването на впечатленията в художествено-творческата дейност изисква всестранно познаване на предметите и явленията от действителността.

Съдържанието на рисунките на пет-шест годишното дете значително се разширява. С повечето от обектите, които ще изобразява, то се запознава и чрез занятията, предвидени в раздела „Запознаване с околната действителност”. Колкото повече децата знаят за обектите и явленията от околната действителност, за техните връзки и взаимоотношения, колкото по-богати са техните представи, толкова по-съдържателни и разнообразни са детските рисунки, толкова по-увлекателна и интересна за децата е изобразителната дейност, толкова по-ефективна е тя за тяхното развитие. В техните рисунки се срещат къщи, през стените на които ясно се виждат стаите с подредбата и хората в тях, човешки фигури с очертано сърце в тялото, цветя с нарисувани корени в земята и пр. Тази прозрачност на рисунките е резултат от стремежа на детето да обясни напълно образите според своите познания.

Явявайки се дълбоко субективно изкуството, в това число и отражението на природата в него, съвсем не е преразказ или фотографско отражение на околния свят. Изкуството – това е преобразена действителност, за да бъде тя преобразена, трябва да бъде опозната. Реалният свят, а така също и естествено научното знание за него е съкровищницата за съдържанието на изкуството. И колкото повече и повече се разширяват знанията на хората за света, толкова повече и повече се разширява и тази неизчерпаема съкровищница на обектите за художествено познание и отражения. (Янакиева Е., Колева М., *Запознаване на децата от предучилищна възраст с околната действителност*, 1990)

Представите на децата за морфологичната и функционалната структура на екосистемите са важен фактор, съдействащ за обогатяването на съдържанието на детските рисунки, които децата създават. Тези знания дават възможност на учителя да влияе индиректно върху развитието на художественотворческата дейност. Така например, ръководейки се от основната екологическа постановка, че в жизнената форма се отразяват най-главните доминиращи черти на местообитанието, той може да посреща децата за някои компоненти в съдържанието на техните рисунки. С какво ще диша рибата, която си нарисувал? С какво ще плува? Как ще се прикрие от враговете си? Какво ще се нахрани? Екологическите представи дават възможност на децата да избират разнообразни сюжети и да отразяват чрез рисунка тяхното разгръщане в условията на средата, в която протичат действителните събития.

Според Е. Янакиева, ако децата са запознати добре с веригата на хранене, в която участва даден биологичен вид, и с особеностите на неговото поведение, то техните тематични рисунки стават особено оригинални, както по отношение на сюжетите, така и по отношение на образите. Например, когато педагогът постави задачата да нарисуват каквото искат за таралежа, съдържанието на детските рисунки обхваща следните сюжети: таралежът събира сухи листа и трева и си строи топло гнездо, таралежът търси през нощта охлуви, червеи, гасеници, за да се нахрани и т. н. Така рисунките на децата с различно съдържание и подредени в изложба им дават възможност да конструират един разширен образен модел на

връзките на даденото животно със заобикалящата го среда. Това реалистично изобразяване оказва благоприятно влияние върху развитието на художествено творческите способности на децата. (Янакиева Е. *Екологично възпитание на децата от предучилищна възраст, 2009*)

Детската рисунка се получава като краен резултат от знаковата дейност на детето, в процеса на обогатяването на своя личен опит. Тя може да бъде съобщение за възрастните, които я възприемат, и за възрастните – които установяват по нея равнището на развитие не само на художествено-творческите способности на децата, но и на тяхната екологическа култура, когато тя отразява природата.

Според Е. Янакиева в детската градина детето се възпитава като формираща се личност, която трябва да се развива всестранно. Поради това изучаването на взаимовръзката между запознаването на децата с природата и развитието на тяхната изобразителна дейност има две равноправни страни: придобиване от детето на знания за природата на основата на възприемането на нейните обекти и явления в формирането на представи за тях като източник на изобразително творчество; влияние на изобразителната дейност като синтез от познание и емоционално естетическо оценяване на природата върху развитието на знанията на детето за природата и формирането на неговите представи. (Янакиева Е., Колева М., *Запознаване на децата от предучилищна възраст с околната действителност, 1990*)

Педагогическият поглед върху изобразителната дейност като път за изразяване на емоционалното отношение на детето към екологията на неживата природа, живата природа, и човека има важно значение за организацията на образователния процес и създаване на условия на всяко дете за самоизразяване. В този аспект екологосъобразното отношение на детето към своя вътрешен свят и към заобикалящата среда е източник за съдържанието на детското творчество. Представите на децата за морфологичната и функционалната структура на екосистемите са важен фактор, съдействащ за обогатяването на съдържанието на детските рисунки. Ако представата за природния обект се формира от детския учител с оглед на неговите взаимовръзки с другите организми, населяващи био/гео/ценоза, а така също и начините, по които се осъществява взаимовръзката с местообитанието му то детето ще може по-лесно и по-точно да съотнесе представата си за него в процеса на изобразяване и крайния му резултат – изображението.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Значението на изобразителната дейност не се изчерпва само с възможността на детето да моделира взаимните връзки и зависимости на заобикалящия го свят. Изобразителната дейност дава на детето възможност да преживее отново ситуациите, в които то получава впечатления за околната среда. Тя съдържа в себе си елемент на изследване и творческо осмисляне на заобикалящата действителност. Поради това благоприятно влияние върху развитието на детската изобразителна дейност и обогатяването на нейното съдържание оказва възприемането на произведения на изобразителното изкуство, отразяващи природата.

Педагогическият извод, който може да се направи от казаното, се заключава в необходимостта да се разширява опитът на детето, ако ние искаме да създадем достатъчно твърди основи за неговата творческа дейност. Колкото повече детето е видяло, чуло и преживяло, колкото повече то знае и е усвоило, колкото с повече елементи разполага в своя опит, толкова по-значителна и продуктивна ще бъде неговата рисунка.

Във връзка с това трябва да установим какви характерни особености и образи на природните обекти децата отразяват в своите рисунки, а така също и какво значение имат знанията на децата за тези природни обекти върху обогатяването на техните рисунки, с помощта на подходяща методика на изследване.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Балева Цв., Екологичното възпитание на децата от предучилищните заведения, Стара Загора, 1988.
- [2] Бонева Б., Юлзари С., Баракова М., Запознаване с околната действителност в детската градина, Просвета, С., 1991.
- [3] Виготски, Л.С., Умствено развитие детей в процессе обучения. М., 1935г.
- [4] Мухина С., Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта, Психология, 1981
- [5] Янакиева Е., Екологичното възпитание на децата от предучилищна възраст / енциклопедия за предучилищния педагог / ИК Даниела Убенова, С., 1994.
- [6] Янакиева Е. Екологично възпитание на децата от предучилищна възраст, 2009
- [7] Янакиева, Е. Детската градина и началното училище в търсене на динамично равновесие, Благоевград, 2013г.